

Key words: translation, literate speech, discourse, jurisprudence, pragmatics.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Недайнова І. В.

УДК 81'373.46.001.4

А. Б. Павлюк

ВЕРОНІКА ЧЕРНЯХІВСЬКА: ЗАКАТОВАНИЙ ТАЛАНТ ЕПОХИ «РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ»

Дослідження творчості окремих перекладачів знаходиться у переліку питань, які вивчає історія перекладу, яка, у свою чергу, входить у десятку основних аспектів перекладознавства.

Вивчаючи життя і творчий шлях перекладачів епохи «розстріляного відродження», нас зацікавила постать Вероніки Черняхівської – української поетеси і перекладача з п'яти європейських мов, яку Ю. Хорунжий у своїх есеях-парсунах «Шляхетні українки» назвав «зрубаною гілкою древа Старицьких».

О. Кірієнко, вивчаючи щоденники яскравої постаті нашої історії, зазначала, що перші згадки про неї з'явилися у публікаціях представників української діаспори у зв'язку з постаттю її матері. І лише з 1990 р., у зв'язку з поверненням до наукового та публіцистичного обігу імен репресованих членів родини Старицьких, до долі Вероніки Черняхівської звернувся Ю. Хорунжий, присвятивши їй кілька статей та розділ у книзі [1, с. 362]. Проте, біографія і творчий доробок В. Черняхівської потребують детального вивчення, оскільки ряд важливих моментів так і залишаються в тіні. Вищезазначений факт і є метою нашого дослідження. На цьому тлі вважаємо, що одним з першочергових завдань є вивчення усіх можливих матеріалів для висвітлення долі Вероніки Черняхівської як символу долі української інтелігенції.

Джерельну базу для вивчення біографії та творчого доробку В. О. Черняхівської можна поділити на 3 групи: 1. Щоденники, листи, записники, чернетки, рукописи творів і перекладів письменниці, які, як особистий архів, збережені у фондах Музею видатних діячів української культури і як частина архіву Старицьких-Черняхівських-Стешенків. 2. Судово-слідчі документи – справа арешту Вероніки Черняхівської у зв'язку з процесом «Спілки визволення України» 1929 р., справа арешту 1938 р. (у двох томах) і слідчі справи інших представників родини. 3. Спогади про родину Черняхівських, які містять інформацію щодо долі Вероніки Черняхівської [1, с. 362 – 363].

Вероніка Олександрівна Черняхівська народилася 25 квітня 1900 р. в Києві. Її мати – Людмила Михайлівна Старицька-Черняхівська (1868 – 1941 рр.) була донькою Михайла Старицького (класика української літератури і театрального діяча, нащадка династії Рюриковичів) і Софії Віталіївни Лисенко (рідної сестри композитора Миколи Лисенка, рід яких походив з давнього козацько-дворянського роду, по цій лінії в роду був і турецький паша, який утік на Січ від гніву султана).

Середня донька Михайла Старицького перебрала майже всі татові таланти як в літературі, так в громадській діяльності, оскільки вона була у складі засновників Товариства українських поступовців, що переросло у партію соціалістів-федералістів, членом Української Центральної Ради і виконавчого її органу – Малої ради. Разом з батьком Людмила Михайлівна почала трилогією «Богдан Хмельницький» історичну тематику, яку продовжила, описуючи образи українських гетьманів у драмах «Гетьман Дорошенко», «Іван Мазепа», «Милість Божа» (Данило Апостол) і драматичному етюді «Останній сніп». Таким чином авторка відтворила понад столітню історію народу [2].

Маленька Вероніка, або, як називали її батьки, Рона, часто бувала в театрі Садовського, де її мати виставляла на сцені драму «Гетьман Дорошенко» з музикою Миколи Лисенка. Вистава користувалася успіхом нарівні з «Богданом Хмельницьким», написаним дідом Михайлом Старицьким. Людмила Михайлівна була близькою подругою Лесі Українки і найголовнішим адресатом Лесиних сповідей. Вони називали свою компанію – родини Старицьких, Лисенків і Косачів – Сполученими Штатами.

У 1888 р. утворився літературний гурток «Плеяда», куди окрім Лесі Українки і сестер Старицьких увійшов студент-медик Олександр Черняхівський. Молоді «плеядівці» не лише писали власні твори, перекладали світову класику, а й розважалися, ковзаючи на горбатих київських вулицях.

У вересні 1894 р. Людмила Старицька вирішує вийти заміж за Черняхівського. Близькі їй не розуміють. Олена Пчілка пише донці Лесі Українці: «Люда думає вийти за Черняхівського... Справді, кажуть, виходить за цього «ставного стовбура». Людин штрейх мене дивує! Я часто бачу Черняхівського й не чую од нього ні одного не те що умного, а хоть би не глупого слова. Зуби поблискують, як у здорового веприка...» Не розумів доньку і батько, Михайло Старицький. Казав, що не зможе людям признатися, що це його зять, оскільки вони – Рюриковичі, а зять – простий попович. Леся Косач писала матері: «Дивує мене Люда, їй-Богу. Я не можу зрозуміти такої психології, щоб вибирати чоловіка собі так, як шапку або черевики. Се вже щось не по нашій культурі!» Та Людмила таки вийшла заміж за Черняхівського і Леся була дружкою на їхньому весіллі в лютому 1896 р. Через чотири роки в Черняхівських народилася дочка Вероніка. «Це мій найкращий твір», –

писала Людмила Михайлівна. І хоча батько Вероніки не посідав такого видного місця в культурному й громадському житті України, як мати, але теж був дуже освіченою людиною з широким колом зацікавлень. Знав кілька іноземних мов, перекладав з німецької й іспанської не лише медичні посібники, а й шедеври красного письменства. Був одним із засновників Київського медінституту, а пізніше і Донецького; членом Українського Наукового товариства [3].

Маленька Вероніка виховувалась у вишуканій мистецькій атмосфері, з дитинства захоплювалась літературою, іноземними мовами, музикою, театром. Вона до чотирьох років спілкувалася з дідом і за цей період перед нею промайнули постаті Миколи Лисенка, Лесі Українки, Михайла Грушевського, Бориса Грінченка, Володимира Самійленка, Михайла Коцюбинського, Івана Франка. Перед дитячими очима промайнув квіт нації і пелюсткою запав у душу [4].

25 квітня 1917 р., в день свого 17-річчя, Вероніка познайомилася з офіцером Костем Велігорським. У грудні він поїхав на фронт і з фронту вона отримала листа з освідченням у взаємному коханні. Але в серпні 1918 р. Вероніка отримала від батька Велігорського звістку про те, що Кость загинув. [5]. І саме тема нещасливого кохання стала лейтмотивом у щоденниках юної поетеси, вона сумувала за втраченою мрією.

Юна гімназистка захоплювалась музикою, театром, літературою. Вона була закохана в Шопена і Чайковського. Але ключове місце в її уподобаннях посідала література. З юнацьких років вона зачитувалась творами французьких, німецьких, англійських письменників, найкращими творами української літератури вважала драматургію Лесі Українки. Складніше було ставлення до власної творчості. Поряд з поетичними рядками, написаними Веронікою в щоденниках, – розпач через невправність у написанні власних віршів. Проте вона не планувала друкувати свої літературні твори, хоча її мати бачила в неї неабиякі здібності до літератури [1, с. 374].

1918 р. Вероніка Черняхівська закінчила Другу українську гімназію імені Кирило-Мефодіївського братства із золотою медаллю. Вона мріяла поступити в університет на філологічний факультет і вивчати французьку та італійську мови. Але за настановою матері вчилася на юридичному факультеті, а згодом здобула і вищу економічну освіту, отримавши диплом інженера-економіста Київського інституту народного господарства. Проте душа прагнула іншого і вона пішла працювати за покликанням. Вероніка перекладала як фахову літературу (медичні праці), так і твори Джека Лондона («Місячна долина», 1927 р., перевидано 1971 р.), Чарльза Діккенса («Олівер Твіст», 1929 р., перевидано 1963 і 1993 рр.), Емілія Золя («Прорість» («Жерміналь»)), Стендаля, Гі де Мопассана.

У перші роки радянської влади Вероніка вийшла заміж за німецького банкіра, але в Берліні вона прожила не довго і повернулася до Києва. Чоловік Вероніки Олександрівни писав листи, просив приїхати до

Німеччини, прислав посилки з красивими тканинами та іншими речами, але пан Геккен був удівцем з трьома дітьми і Вероніці світила роль домогосподарки-мачухи. Молода жінка, мабуть, була не готова до того. Згодом вона одержала від чоловіка листа, в якому він писав, що у нього виникли неприємності в зв'язку з її відсутністю, що його звинувачують у тому, що він кудись дів свою дружину і, якщо вона остаточно вирішила не повертатися до Німеччини, він змушений подати на розлучення [4].

Вероніка була вродлива, розумна, незалежна, інтелігентна, талановита жінка, в неї закохувалися чоловіки, присвячували їй вірші. У неї були шлюби з іншими чоловіками, але перше кохання залишило слід на все її життя.

1929 р. Вероніка продовжує працювати як перекладачка світових шедеврів літератури на українську. Але в Україні починається тотальний терор проти служителів музи. Влада НКВС не зупинялась ні перед авторитетом ученого, ні перед талантом творця. У цьому національному геноциді була знищена майже вся сім'я Михайла Старицького.

Вероніку заарештували в жовтні 1929 р. у справі так званої «Спілки визволення України» (СВУ) і посадили до Харківської в'язниці. У цій тюрмі за таким же звинуваченням знаходився і професор Черняхівський – батько Вероніки. Але мати умовила чекістів і замінила дочку під час процесу та на лаві підсудних. Термін покарання був умовним [6]. З «календаря» Людмили Михайлівни Старицької-Черняхівської довідуємося, що вона витримала за місяць 29 допитів. А їй ішов 62-й рік. У Вероніки взяли підписку про невиїзд із Харкова. Вона живе подруги, акторки театру «Березиль», носить батькам передачі. [4].

Проте настають ще страшніші часи і у січні 1938 р. Вероніку заарештовують удруге і цього разу звинувачують у шпигунстві на користь Німеччини. Вирок – 10 років без права листування. Це означало розстріл. Києвом кружляли чутки, що Черняхівську згвалтували слідчі, і вона збожеволіла.

Життя В. О. Черняхівської було обірвано рішенням трійки при Київському облуправлінні НКВС УРСР. 22 вересня 1938 року її розстріляно через 9 місяців після арешту в Києві, в Лук'янівській тюрмі НКВС, про що свідчать документи з кримінальної справи № 49748. Місце її поховання невідоме. Проте від батьків приховують правду, повідомляють, що їхню доньку заслано до Сибіру. Нещасна Людмила Михайлівна, якій пішов 72-й рік, слала листи до Москви – Сталінові, Ворошилову, Калініну. Роздобула список жіночих таборів у Сибіру, почала надсилати туди продуктові посилки. Одна з них не повернулася із Томська. Жінка вирішила, що донька там і поїхала її шукати. У тріскучі морози шукає Вероніку по сибірських режимних таборах, вертається ні з чим, застає вдома смертельно хворого чоловіка.

73-річну Людмилу Старицьку-Черняхівську разом із сестрою Оксаною Стешенко арештували в 1941 р. органи НКВС і звинуватили в антирадянській діяльності. Їх вивезли вантажівкою до Харкова. Звідти в

«товарняку» до Казахстану. Людмила Михайлівна померла в дорозі у вересні 1941 р. Її тіло конвоїри викинули з арештантського вагона. Де саме – достеменно невідомо. Як і те, чи є десь її могила [2; 3].

Про трагічну долю Вероніки Олександрівни Черняхівської дізналися лише 1990 р., коли на запит Музею видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського була видана довідка КДБ УРСР про її реабілітацію [1, с. 365].

Вероніка Черняхівська, ставши жертвою Сталінського режиму, є серед перекладачів, які належать до епохи «розстріляного відродження». У тому списку ми знаходимо імена Миколи Зерова, Майка Йогансена, Миколи Іванова, Дмитра і Марії Лисиченків та ін. Долі цих людей – матеріал наших подальших розвідок.

Список використаної літератури

1. Кирієнко О. Щоденники Вероніки Черняхівської як джерело до реконструкції її просопографічного портрета [Електронний ресурс] / О. Кирієнко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nzzpmv/2008_16/S361-382.pdf. **2. Хорунжий Ю.** Великий родовід / Ю. Хорунжий // Дзеркало тижня. – №3. – 20.01.2001. **3. Жежера В.** Українки вміють чесно вмирати / В. Жежера // Країна. – №81. – 22.07.2011. **4. Хорунжий Ю.** Шляхетні українки: Есеї-парсуни. Вероніка Черняхівська: Зрубана гілка дерева Старицьких [Електронний ресурс] / Ю. Хорунжий. – Режим доступу : http://ukrlife.org/main/minerva/parsuny_chern.htm. **5. Черняхівська** Вероніка Олександрівна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/> **6. Из** архива ГПУ-НКВД: Вероника Черняховская [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/iz_arhiva_gpunkvd_veronika_chernyahovskaya.html.

Павлюк А. Б. Вероніка Черняхівська: закатований таланти епохи «розстріляного відродження»

Дослідження творчості окремих перекладачів знаходиться у переліку питань, які вивчає історія перекладу, яка, у свою чергу, входить у десятку основних аспектів перекладознавства. Нашу статтю присвячено дослідженню життя і творчості української поетеси і перекладача Вероніки Черняхівської (внучки класика української літератури Михайла Старицького), звинуваченої у шпигунстві, згвалтованої слідчими і розстріляної у 1938 році.

Ключові слова: розстріляне відродження, переклад, творчість, арешт.

Павлюк А. Б. Вероника Черняховская: замученный талант эпохи «расстрелянного возрождения»

Исследование творчества отдельных переводчиков находится в перечне вопросов, изучаемых в курсе истории перевода, которая, в свою

очередь, входить в десятку основних аспектів перекладу. Наша стаття посвячена дослідженню життя і творчості української поетеси і перекладачки Вероники Черняхівської (внучки класика української літератури Михайла Старицького), обвиненої в шпionажі, изнасилованої слідчими і розстріляної в 1938 році.

Ключеві слова: розстріляне відродження, переклад, творчість, арешт.

Pavliuk A. B. Veronika Cherniakhivs'ka: a Tortured Talent of the «Executed Renaissance» Era

The research of translators' creative work is in the list of the questions which «History of Translation», being among the ten main aspects of translation, studies. Our article is dedicated to the research of the life and creative work of the Ukrainian poetess and translator Veronica Cherniakhivs'ka (a granddaughter of Ukrainian literature classic Mykhailo Starytskyj), accused of espionage, raped by crime investigators and shot dead in 1938.

Key words: executed renaissance, translation, creative work, arrest.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол.н., доц. Матвеева С. А.

УДК 881.111'253:791.43.077

В. О. Попова

**ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ МЕТРУ ПРИ ДУБЛЮВАННІ
РИМОВАНИХ ВІРШІВ У МУЛЬТФІЛЬМАХ
(на матеріалі мультфільму «Лоракс»)**

У наш час кіно- та відеопродукція набуває неабиякої популярності і становиться частиною повсякдення. Безумовно, за обсягом виробництва Голлівудський кінематограф зберігає лідируюче місце в світі, відповідно, переклад фільмів – це переважно переклад з англійської мови. І якщо донедавна в Україні більшість зарубіжних кінострічок перекладалися російською мовою, то сьогодні попит на якісний україномовний переклад значно збільшується.

Різний вік, особисті уподобання і т.ін. зумовили появу різноманітних жанрів кіномистецтва: бойовиків, мелодрам, детективів тощо. Кожен з цих чи інших жанрів має певні відмінні особливості та потребує своїх правил перекладу. Цільова аудиторія мультиплікаційного фільму – діти дошкільного й шкільного віку. Цей жанр кіно спрямований на формування світосприйняття дитини і найчастіше мультфільм